1. BLOK · KOGNITIVNÍ SUVERENITA

Duch versus duše: srdce vs. mozek aneb kognitivní suverenita po době AI

Tomáš Sedláček · Metropolitní univerzita Praha
Zápis z přednášky na konferenci IIČR 2026

Informace, inteligence a čas na rozhodnutí · 19. 11. 2026 · CEVRO Univerzita, Praha
AFCEA Česká pobočka, pracovní skupina PS07 Intelligence · CRIK při CEVRO Univerzitě
Stav 20. 11. 2026 · https://iicr.afcea.cz/zaznelo/

1. BLOK · KOGNITIVNÍ SUVERENITA

Tomáš Sedláček

Metropolitní univerzita Praha

Duch versus duše: srdce vs. mozek aneb kognitivní suverenita po době AI

Ekonom a filozof Tomáš Sedláček představil model, který dělí svět na tělo, duši a ducha, a na něm vyložil, co z lidského myšlení zůstane, až stroje převezmou i práci rozumu. Jeho hlavní teze zněla, že jakmile umělá inteligence zalgoritmizuje vše, co se zalgoritmizovat dá, nebudou si banky ani státy konkurovat efektivitou, ale smyslem, a v tom má Evropa i Česká republika díky své sebekritičnosti paradoxní výhodu.

Ekonom mezi Aristotelem a HDP

Sedláček navázal na předřečníky a uvedl, že se jako ekonom už dvanáct let snaží sestavit model, který by propojil teologické a filozofické úvahy s ekonomickými. Popsal to jako zvláštní rozpolcenost oboru: večer člověk čte Aristotela o nesmrtelnosti duše a ráno musí řešit, zda bude růst HDP 2,1, nebo 4,9 procenta. Ekonomové navíc musí vše zjednodušovat a redukovat. Právě tento model podle něj mimořádně dobře sedí na dobu umělé inteligence.

Výchozím pozorováním bylo, že dnešní svět je převážně nehmotný. Podle Sedláčka asi 68 % hodnoty českého HDP nic neváží; kdyby se celé HDP položilo na váhu, hmotnou podobu by měla jen zhruba třetina. Většina přítomných se podle něj neživí fyzickou prací, ale mluví, píše a čte, tedy vytváří výstupy, na které nelze zaťukat. I sama konference se z fyzikálního pohledu odehrává jen jako vlnění vzduchu. Zatímco hmotný svět máme popsaný až na úroveň kvarků, spinů a Planckových délek, nehmotný svět tak hluboce zpracovaný nemáme.

Tělo, duše a duch

Sedláček navrhl rozdělit nehmotný svět na dvě kategorie, duši a ducha. Připomněl, že klasičtí myslitelé jako Aristoteles, Tomáš Akvinský nebo Augustin tyto pojmy spíše volně zaměňovali a nepovažovali je za oddělené substance.

Tělo vysvětlil na příkladu židle: má hmotnost, skládá se ze železa a plastu a je výlučné v čase a prostoru, na stejném místě nemůže být současně slon. Duše je podle něj to, co existuje zcela objektivně, ale není hmotné. Jako příklad uvedl matematiku: všichni se shodnou, že jedna a jedna jsou dvě, ale nikdo neví, jak dvojka nebo znaménko plus vypadá. Na pastvině mezi pěti kravami žádné plus ani rovná se není. Duševními entitami jsou i jazyk, peníze, u nichž to dnes nejzřetelněji ukazují kryptoměny, a zákon, který má reálné dopady, ale není věcí rozprostraněnou v Descartově smyslu. Duši přirovnal k softwaru společnosti.

Duch je podle Sedláčka něco, co existuje, ale už to není objektivně reálné. Ukázal to na koncertu: posluchači vidí stejnou hmotu a slyší stejné informace, které lze převést do jedniček a nul, a přesto se jednomu líbí a druhému ne. Když o tom pak mluví, sahají po slovech, která se k tónům nehodí, například že něco bylo příliš růžové nebo nabubřelé.

Od těla k duši: dvě stě let konkurence efektivitou

Ještě asi před dvěma sty lety podle Sedláčka tvořila drtivou většinu HDP tělesná produkce: lepší sekery, rychlejší lokomotivy. Zhruba v době, kdy Adam Smith psal o bohatství národů, se s lidstvem stalo něco, co se nestalo žádnému jinému druhu. Člověk, který nemá krunýř, ostré zuby ani rychlý běh, dostal podle řeckého mýtu od Prométhea technē, tedy rozumnost, a těžiště ekonomiky se přesunulo do duševního, nehmotného světa.

Fyzické vlastnosti těla jsou dnes podle řečníka pro práci irelevantní; s nadsázkou poznamenal, že po práci, která se odehrává u kávy v teplé místnosti, lidé chodí do posilovny zvedat těžké věci a pokládat je na totéž místo. Dvě stě let si firmy i státy konkurovaly efektivitou systémů: která banka má lepší analytický tým, kdo lépe zúží arbitráž mezi poptávkou a nabídkou, a do jisté míry i čí byrokracie funguje lépe.

Co zbude člověku, až ho AI předběhne i v duši

Před dvěma sty lety nahradily lidskou fyzickou sílu stroje; ani nejlepší zápasník MMA by neobstál proti trabantu nebo bagru. Totéž se podle Sedláčka nyní děje s duševní rovinou, v níž lidi předbíhají algoritmy a AI. Otázkou je, čím budou lidé užiteční. Jednou z možností je, že se staneme slepou vývojovou větví a ztratíme vrcholovou pozici v potravním řetězci. Upozornil, že žádná mytologie dosud nepracovala se strachem z této ztráty, přestože lidé se báli golema, knih, internetu i parního stroje.

Třetí oblast, ducha, by raději označil německým slovem Geist, které je obsaženo i v označení společenských věd jako Geisteswissenschaften. Odkázal na Keynesovy animal spirits, bez nichž by ekonomika během několika let zanikla, na dopis Václava Havla Husákovi o tom, že odstraněním několika málo buněk odpovědných za smysl přestává existovat celá struktura pod nimi, a na Maxe Webera, který duchem vysvětloval evropský hospodářský zázrak.

Kriticky poznamenal, že dnes vychováváme lidi tak, aby se hodili pro strojovou dobu, a učíme děti být lepší AI, v čemž je AI stejně předběhne.

Soutěž o smysl a moc bezmocných

Sedláček navázal na svého mladšího bratra Lukáše Sedláčka, který vystoupil před ním: až všechny banky zavedou stejnou nejlepší AI a státy zalgoritmizují vše, co lze, přestanou si konkurovat efektivitou a začnou si konkurovat smyslem. V bankovnictví je to podle něj vidět už dnes, když banky zdůrazňují, že investují do mladých, do sportu nebo kultury.

V tom má Evropa paradoxní výhodu. Na rozdíl od USA, Číny či Ruska nemá ostrou řídicí pyramidu s jedním všeobecně známým vůdcem, je založena na kritice a sebekritice, kterou nazval odpovědností. Tento princip odvodil od starozákonní knihy Job a od přikázání milovat bližního, které se podle něj ukazuje jako základní princip vědy, demokracie i tržní soutěže: platit své oponenty a naslouchat i malým dětem. Jako příklad uvedl Gretu Thunbergovou, která by podle něj v Číně dlouho nežila. Odkázal na Havlovu moc bezmocných.

Evropané si dlouho vyčítali, že nedokážou ukončit válku na Ukrajině, ale nepovedlo se to ani Donaldu Trumpovi po dvou letech, přestože měl silnou armádu i výhodnou geopolitickou pozici. Podle Sedláčka se dobrovolně nechce k USA připojit žádná země, ačkoli Trump to nabízel Kanadě, Venezuele i Grónsku, zatímco Evropská unie má devět dobrovolných zájemců o členství. Smysl se podle něj nejlépe hledá tam, kde lidé milují své nepřátele.

Moc bezmocných je podle řečníka jen zdánlivá. Uvedl německou firmu DeepL, která vznikla jako malá firma a podle něj vyvinula jazykový model překládající lépe o šest let dříve než Google s jeho téměř neomezeným kapitálem; i Google byl kdysi malou firmou. Česko se považuje za malý národ, ale malými národy byly kdysi i Čína a Amerika. Do sféry ducha zařadil víru, vytrvalost, odpovědnost a schopnost naslouchat kritikům i vlastnímu svědomí. Ukázal to na Stevu Jobsovi, který viděl stejná čísla jako tisíce odborníků, ale ve víře v nich spatřil budoucí iPhone, přesvědčil kolegy, ti banku, která jim dala úvěr (podle něj ze stejného latinského kořene jako víra), a výsledek zaměstnal desítky tisíc lidí. Víra podle Sedláčka není v rozporu s rozumem, ale je jeho superschopností.

Dotaz: jakého ducha rozvíjet v Česku

Moderátor se zeptal, jakého ducha by měla rozvíjet právě Česká republika. Sedláček odpověděl historkou irského podnikatele, podle něhož jsou Češi skvělí, když je jeden Čech v týmu dvaceti cizinců, protože dokáže vidět problémy dvacet let dopředu. Češi jsou podle něj extrémně nevěřící a kritičtí, což se jim jeví jako nevýhoda, ale je to přednost.

Připomněl, že Havel předefinoval Hegelova světového ducha: ten nepřichází na koni v podobě mocného státu jako Napoleon, ale mluví ke každému zelináři, který vyvěsí nebo nevyvěsí bezobsažnou ceduli. Revoluce tak může přijít od nejmenších, jako u Einsteina, který neměl kapitál ani politickou moc, a přesto mu svět trpělivě naslouchal. Zmínil sochu Davida Černého u Hergetovy cihelny, nad níž se polští sociologové divili, že by něco podobného v Polsku ani v USA nebylo možné, a přirovnal českou povahu k Frodovi, který nese prsten moci právě proto, že s ním neví, co dělat.

Evropský model, který se po mnoha reformách obešel bez vůdce 75 let, považuje Sedláček za nejvhodnějšího historicky známého kandidáta na budoucí pojivo národů, jakéhosi institucionálního spasitele světa. Jako doklad uvedl, že se Kanada navzdory blízkosti amerického bohatství a technologickému náskoku v AI přiklání spíše k Evropě.

Co z přednášky plyne pro stát

- Až bude zalgoritmizováno vše, co lze, nebudou si státy konkurovat efektivitou byrokracie, ale smyslem; stát by měl vědět, jaký smysl nabízí.
- Vzdělávání by nemělo vychovávat lidi jako lepší AI, protože v tom je stroje předběhnou; má rozvíjet to, co řečník zařadil do sféry ducha (víra, vytrvalost, odpovědnost, schopnost naslouchat kritice).
- Sebekritičnost a naslouchání oponentům jsou podle řečníka evropskou a českou konkurenční výhodou v době AI, nikoli slabinou.
- Malí aktéři mohou porazit giganty (příklad DeepL proti Googlu); Česko by se nemělo považovat za malý národ.

Otázky ze sálu poslané přes aplikaci

- Lze se AI vzepřít? Jak?
- Můžete vysvětlit jak chápat myšlenku “milovat své nepřátele”?

Zápis pořadatelů ze strojového přepisu, ne autorizovaný text řečníka. Citace zveřejníme až po schválení řečníkem. Opravy: ps07@afcea.cz.

Čtení pořadatelů, ne společné stanovisko řečníků. Zápisy vycházejí ze strojového přepisu konference, ankety vyjadřují názor sálu, ne reprezentativní průzkum. Citace řečníků zveřejníme až po jejich schválení. Opravy a dotazy: ps07@afcea.cz. Volně k použití s uvedením zdroje „IICR 2026, AFCEA Česká pobočka“. Více na https://iicr.afcea.cz/zaznelo/